

A dobozba zárt vágyak és illúziók

Nagy Abonyi Árpád: *Kolumbusz és én. zEtna, Zenta, 2013*

Szüntelenül úton vagyunk, vágyakozunk, mérlegeljük a múltunkat, a jelenünket, és a változás reményében keressük az új tapasztalatokat, ahogyan a Nagy Abonyi-kötet történeteinek hősei is. A törékeny tartalmú kis csomagolódobozt felidézö elbeszélés-kötet hét egymástól különálló szöveget tartalmaz, melynek mindegyike Európa más-más országának városában játszódik.

A folyamatos útközbeniséget, bolyongást és mérlegelést mozgósító történetekben a tértapasztalás és világbefogadás a részletekre összpontosít. Az elbeszélők egyedül járnak az utcákat, tereket, kávéházakat, szállodákat, és a magányos hős megéli az adott helyek hétköznapiságát, és különösen vonzódik a helyekben megmutatkozó kívülállósághoz, illetve idegenséghez. A városi élet mikrorészletei teszik izgalmassá a hősök számára a világ megismerését, s az olvasó a hősökkel együtt járja be a sokszínű Európát, szépségeit és veszélyeit is megtapasztalva. A különböző világokban játszó és más-más eseménysorokat kidolgozó történetek mindegyikében felfedezhető az a szöveg-szervező elem, amely a hősök érzelmi magatartását és világképét (idegenség, világmegismerés és önkeresés) teszi hangsúlyossá. Az énelbeszélők útjai kettős jelentésűek: a városokat összetevőire lebontva megismerni vágyók és az állandó önértelmezést, öngazolást keresők is ezeken az utakon bolyonganak. A történetek szerves részét képező földrajzi helyek a sajátos jellegzetességeikkel olyan narratív eljárásokat teremtenek, amelyek nem csupán a földrajzi lokáció meghatározásában jelentősek, hanem az önkeresés helyszíneit is azonosítják. Beszélhetünk tehát egy olyan elbeszélői megszólalásmódról is, amelyben a szubjektum benső rétegei kapnak hangot.

A városi életet láttató elbeszélések rendhagyó úti beszámolóknak is tekinthetők. Az idegen – aki a városba érkezik – ugyanis nem a monu-

mentális turisztikai nevezetességeket indul felfedezni, hanem az urbánus világ belső lüktetését igyekszik megragadni, célja egyszerűen csak sétálni, kávézni, figyelni és közben megpróbál mindent rögzíteni (tekintetet, arcot, mozdulatot, illatot...). „Miközben az erős italt kortyolgattam, a járókelőket néztem, férfiakat, nőket, fiatalokat és idősebbeket, mindenkit, aki elhaladt előttem. Figyeltem a járásukat, az öltözéküket, az arcukat, és megpróbáltam elképzelni, vajon honnan jöttek, hová tartanak. Megpróbáltam elképzelni egy napjukat, egy hetüket, de nem sokra mentem. A képzelet hullámai folyton megtörték a valóság sziklafalán, s végül mindig csak magamra tudtam gondolni, a jelen helyzetemre” (*Paris by night*, 20). A világban helyet kereső énelbeszélők így rakosgatják össze a világ részleteit, s közben a kérdésekre keresnek válaszokat, mert az apró dolgok viszik őket közelebb a létezés megismeréséhez és a belső egyensúly megteremtéséhez.

Az urbánus történetek mögött megteremtett cselekményszinten mutatkozik meg a hősök belső történéseinek meditatív jellege, vagyis olyan gondolatok, belső vívódások kerülnek felszínre, melyeket a látott és tapasztalt külvilág ébreszt fel analógiás vagy asszociatív formákban: „Egy sirályt figyeltem, amely furcsa mód folyton ugyanazon a parton csapott le a víztükörré, anélkül, hogy halat zsákmányolt volna. Ezt valahogy baljós előjelnek véltem, és múltam bizonyos periódusai jutottak eszembe: hiábavaló szárnyalások és még hiábavalóbb bukások, amelyekből, sokszor úgy tűnt, semmit sem tanultam” (*From Venice with love*, 72). Ezek az impreszsiók, amelyek az énelbeszélők érzékleteit mozgósítják, olykor pedig a városi környezet nem emberi tényezőinek látható és hallható elemei lesznek lényeges jelentéssel bíró elemekké: „Egykedvűséget láttam az apró, sötét szempárban, aztán hirtelen irigyelni kezdtem, hogy bármikor tovaröppenhet, végül eszembe jutott, hogy egyáltalán nem kedvelem a galambokat” (*Paris by night*, 20).

A világ apró részletei és az én érzései állandó interakcióban állnak egymással, melynek következtében a külső tényezők és a belső állapot szilárd állandósága is megszűnni látszik, a külvilág tényezőinek milyensége elbizonytalanodik: „Az asztal felé nyúltam, hogy letörjek egy darabot a bagettből. A tenyerem épp elérte a kenyér érdes felületét, amikor valami megcsillan az asztalkán. A kezembe vettem, és meglepetten vizsgáltam egy ideig. Nem tudtam eldönteni, hogy hideg, mint a jég, vagy forró, mint a tűz” (*Paris by night*, 31). A hősök valóságának és képzeletének észrevétlen összemosódása a lét izgalmas játékainak tulajdonítható.

Az asszociatív mechanizmusokat múlt és jelen között szintén az érzelmi tapasztalatok felidézése teszi lehetővé. Az így megformálódó

világban analógiásan idéződik fel a múlt emlékének egy-egy pillanata, elmosva a tér- és időbeli határvonalakat: „Elnézést kért, de én szinte nem is hallottam, csak a fénylő, sötét bőrön húzódó fehér csíkot bámultam. Hirtelen megelevenedett előttem gyermekkorom egyik füledt, nyári délutánja. A Tisza menti bácskai kisváros délutáni álmát aludta. Kihalt, poros utcán igyekeztem a Rigoletto felé. Nagypám pénzt nyomott a kezembe, hogy a városka legjobb cukrászdájából sós süteményt hozzak” (*Mousse au chocolate*, 35).

A kultúrák, a városok és az emberek felfedezésében megvalósuló önkeresések mentén a szabadság illúziója rajzolódik ki, hiszen a cselekmények szintjén elsöre magányosnak tűnő hősök mégis valahova és valakihez tartozók, olyan személyek, akik sokszor nincsenek tisztában önnön helyzetükkel, cselekedetükkel, csupán léteznek és sodródnak, olykor a helyszínek kínálta lehetőségekkel. Az egyén benső rétegeiben folyamatosan visszatérő ön- és életigazolás során szinte állandóan jelen van az eltűnés, az időből való kivonulás vágya is: „Eltűnök majd egy időre szem elől, legalábbis a múltam, sőt talán a jövőm elől is, gondoltam” (*Paris by night*, 15).

A váratlan fordulatokkal teli utazások során az elbeszélő kívülállóként mutatja önmagát, sokszor idegen a városi forgatagban, s talán ez a beilleszkedéstől való elzárkózás teszi lehetővé számára azt, hogy megfigyelőként, külső szemlélőként vegye birtokába a körülötte zajló életet. Ez a magatartás eszközként szolgál a gyakran nem csak valóságos térben utazó énelbeszélők önreflexív értelmezéséhez. A vívódó, hanyódó hősök a menekülésben próbálják megtalálni önmagukat, a turistalét az önkeresés jegyében való tudatos kilépési próbálkozás: „Valójában egy reménytelen szerelem elől menekültem; s elkövetve ugyanazt a hibát, melyet oly sokan, én is abban reménykedtem, hogy az idegen környezet örökre kimossa majd belőlem a hiábavaló vágyakozás elviselhetetlennek érzett kínját” (*Kolumbusz és én*, 39). A városok helyszínei idegenek, s maguk a hősök is idegenek önmaguk számára. A történetek mögötti lélektaniségben (ideiglenességérzet, az önmegvalósítás hiánya) gyakran elkerülhetetlen a hősök lelki-szellemi öntudatra ébredése: „...azon tűnődtem, vajon mit is tudhatnék én jobban. Talán élni, igen, az életemet élni; valóban, ezt talán jobban is lehetne, gondoltam” (*Mindörökké Amszterdam*, 55).

A történetek mögött folyamatosan érezhető a szerző erős hely- és művelődéstörténeti ismeretei, amelyek nagyon jól beépülnek a cselekmények szintjébe, s így az adott környezet kulturális kontextust biztosít a várost felfedezni igyekvő énelbeszélőknek: „Eszembe jutottak Frans Hals festményei, a tizenhetedik századi portrék és életképek. Úgy tűnt, azóta semmi sem változott ezekben a régi házakban, kocsmákban, sőt, talán az utcákon sem, csupán a személyek cserélődtek ki” (*Mindörökké Amszterdam*, 62).

Az út és utazás fogalma szinte mindig összefonódik a hazatérés gondolatával. Az otthon térbeli és kulturális meghatározottsága az emlékezeti szférában ellentétes a világban tapasztalt gyors és színes étellel. A címadó elbeszélésben (*Kolumbusz és én*) ki is mondja az énelbeszélő a (nem megnevezett) származási helyéről alkotott véleményét: „Onnan, ahová csak kevesen vágynak, választottam” (46). Az egy-egy történetben felbukkanó otthon fogalma szinte mindig távoli, elszigetelt térbeli dimenzióba süllyed az elbeszélők emlékezetében. S ez az idegenséggel átítatott otthon az utolsó elbeszélésben a legerőteljesebb, amikor a már megnevezett elbeszélő, Esti, búcsúzik Lisszabontól, s haza, vagyis a „szépség és csodák nélküli világba” igyekszik: „Elindul, majd egy kis térre érkezik. Egy fehér tornyú templomot lát, és ekkor eszébe jutnak a sárga, fojtó otthoni délutánok, a méla harangszó, a kutyaugatás, a lebegő porszemek a fák levelei között átszűrődő fénycsíkokban, eszébe jut az álmos bácskai városka, amelyben úgy alszik minden, mintha a világmindenség tévedés volna” (*El Lisszabonból*, 92). A bácskai táj fojtó atmoszférája a maga lassúságával és állandóságával, valamint a hiábavalóság felismerésével („Egy előre leélt élet, gondolja majd Esti, és unottan kinéz a fülke ablakán”, 91) idézi fel a 20. századból már oly ismerős világhangulatot.

A záró elbeszélésben úgy tűnhet, mintha bennünket, olvasókat is felültenne arra a vonatra, amely visszautaztat a képzelgések és vágyak birodalmából a valóságos jelenbe, hiszen a befejező történet a közelgő visszatérése, a belenyugvásé.

A kis könyvdoboz borítóját behajtva, elsőre talán minden olvasóban felmerül az a kérdés, hogy az olvasott történetek egy-egy részlete megtörtént-e valaha, akár az álmok szintjén, akár pedig a valóságban. A kérdés megfogalmazódása lényeges, de a válasz nem is olyan fontos, mert az elbeszélés-kötet anélkül is izgalmas és időtálló, hogy „igaz” volna.

